

Asia Teoskynnys, luettelosuoja, lomake

Hakija A

Annettu 28.8.1990

Tiivistelmä *A Oy:n kysymyslomakkeen kysymykset ja niiden kokoonpano eivät olleet muodoltaan itsenäisiä ja omaperäisiä, eikä lomake kokonaisuudessaan yltänyt teostasoon ja saanut suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan. Kysymyslomake ei saanut suojaa tekijänoikeuslain 49 §:n mukaan, koska lomakkeessa ei ollut yhdisteltynä suurta määrää tietoa.*

SELOSTUS ASIASTA

A Oy on 20.2.1990 päivätyllä kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa messuille laaditun kysymyslomakkeen teoskynnyksestä tai mahdollisesta luettelosuojasta sekä tekijänoikeuden tai luettelosuojan loukkauksesta.

Lausuntopyynnössä todetaan, että A Oy, joka on eräs maamme vanhimmista markkinatutkimuslaitoksista, on laatinut 29.9.–1.10.1988 järjestettyjä sijoitus- ja rahoitusmessuja varten haastattelututkimuksen. Tutkimuksen avulla on selvitetty messu- ja näyttelyvieraiden näkemyksiä messuista ja niiden näytteilleasettajista sekä kartoitettu näyttelyvieraiden tutkimuksen kannalta tärkeät taustatiedot.

Tutkimus on toteutettu niin sanottuna monitilaajatyönä, jossa tulosraportti on toimitettu useille tilaajille.

Tutkimus on tehty käyttäen A Oy:n kehittämää kysymyslomaketta. Markkinatutkimuslaitoksen ammattitaito joutuu kovimmalle koetukselle juuri kysymyslomakkeen laatimisessa. Kysymysten on oltava muodoltaan sellaisia, että ne kysyvät täsmälleen sitä asiaa, mitä halutaan tietää. Sananmuotojen tulee olla äärimmäisen tarkkaan harkittuja, jotta ne ovat puolueettomia eivätkä johda vastaajaa tiettyyn suuntaan.

Edelleen lausuntopyynnössä todetaan, että kysymyslomake on A Oy:n täysin itsenäisesti laatima suuren työn tulos. Kysymyslomakkeen laatiminen vaatii arviolta noin 1,5 kuukauden täysipäiväisen työpanoksen laskettuna yhden henkilön työtunteina. Kysymyslomake laaditaan osittain yksittäisen tutkijan työnä ja osittain ryhmätyönä. Kysymyslomak-

keen lopulliseen muotoon vaikuttavat myös neuvottelut asiakkaiden kanssa.

Lausuntopyynnön mukaan A Oy aloitti valmistelut seuraavaa messututkimusta varten elokuussa 1989. Messututkimus toteutettiin kongressikeskus X:ssä järjestetyillä sijoitus- ja rahoitusmessuilla syyskuussa 1989. Ottaessaan yhteyttä eräisiin edellisvuoden asiakasyrityksiinsä A Oy sai tietää, että myös B Oy teki vastaavanlaisen tutkimuksen samoilla messuilla.

A Oy:n mukaan B Oy:n kysymyslomake oli pääosin täysin samanlainen kuin A Oy:n kysymyslomake edellisenä vuonna. Suurelta osin lomake oli kopioitu täysin yksi yhteen. A Oy:n lomakkeesta oli poistettu vähäisessä määrin asioita ja tehty joitakin vähäisiä lisäyksiä ja muutamassa kohden sanamuotoja oli vähäisessä määrin muutettu. Kokonaisuutena A Oy katsoo, että B Oy:n lomake on kiistatta A Oy:n kysymyslomakkeen jäljitelmä.

A Oy:n käsityksen mukaan sen kehittämä kysymyslomake on omaperäinen ja itsenäinen ja ylittää tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisen teoskynnyksen. Joka tapauksessa A Oy katsoo, että kysymyslomaketta tulisi pitää tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisena työnä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. A Oy:n käsityksen mukaan B Oy on valmistamalla A Oy:n kysymyslomakkeen jäljitelmän ja levittäessään sitä elinkeinotoiminnassaan loukannut A Oy:lle kuuluvaa tekijänoikeuslain mukaista suojaa.

A Oy:n lausuntopyynnön liitteenä on A Oy:n lomake vuodelta 1988 ja B Oy:n lomakeluonnos. A Oy:n lomakkeessa on 20 kysymystä, joissa useimmissa on lueteltuna useita vastausvaihtoehtoja. B Oy:n lomakeluonnoksessa on 23 kysymystä ja lisäksi taustatietoja kartoittavia numeroimattomia kysymyksiä. Lomakkeita vertaamalla voi todeta, että B Oy:n lomakkeen kysymykset ovat enimmäkseen samoja kuin A Oy:n lomakkeen kysymykset. B Oy:n lomakeluonnoksessa on muun muassa sama kirjoitusvirhe kuin A Oy:n lomakkeessa. Ainoastaan kahta A Oy:n kysymystä ei ole otettu B Oy:n lomakkeeseen. Kysymysten järjestystä on B Oy:n lomakkeessa vaihdeltu ja joidenkin kysymysten sanamuotoja on vähäisiltä osin muutettu. Myös kysymyksiin sisältyvien vastausvaihtoehtojen keskinäistä järjestystä on muuteltu.

B Oy:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut B Oy:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

B Oy:n vastineessa todetaan, että se teki vuoden 1989 Sijoitus- ja rahoitusmessuja koskevan tutkimuksen C Oy:n toimeksiannosta. Tutkimuksen teettäjä määritteli tutkittavat asiat ja antoi luettelon kysymyksistä. Kysy-

myslomakkeeseen tehtiin joitakin muutoksia ja parannuksia verrattuna vuoden 1988 tutkimukseen, mutta vertailun säilyttämiseksi asiat olivat pääosin samoja.

B Oy katsoo, että vuoden 1988 kysymyslomake ei ollut A Oy:n täysin itsenäisesti laatima suuren työn tulos vaan yhteistyönä C Oy:n kanssa laadittu ja myös tutkimus perustui mainittujen yritysten yhteistyösopimukseen.

B Oy:n mukaan kysymyslomake sisältää yksinkertaisia messuihin liittyviä kysymyksiä, kuten mihin osastoihin tutustui, messuosastojen arviointi, miksi tuli messuille, miten tuli messuille, mistä sai tietoa ja niin edelleen. B Oy katsoo, että jos mainitunlainen lomake annetaan kahden eri markkinatutkijan tehtäväksi, joiden ammattitaito on samaa tasoa, kysymysmuodot ja lomakkeet tulevat olemaan lähes identtiset. Jokaisen kysymyksen esittämiseen on olemassa yksi ja paras tapa ja saman tasoinen kokemus ja ammattitaito vievät yhdenmukaiseen lopputulokseen. Lisäksi lomaketilan käyttö, lomakkeen selvyys tallennuksen kannalta, käytökelpoisuus haastattelijan kannalta ja muut vastaavat seikat aiheuttavat, että eri tutkimusyriytysten käyttämät lomakkeet muistuttavat suuresti toisiaan. Vuosien kuluessa muun muassa mainontaan ja tuote- tai yrityskuviin liittyvät ominaisuusväittämät ovat muotoutuneet lähes samoiksi eri tutkimusyriytysten käyttämissä lomakkeissa.

B Oy katsoo, että tarkastelun kohteena oleva kysymyslomake ei sisällä mitään omintakeisia asteikkoja tai kysymystekniikoita vaan yksinkertaisia peruskysymyksiä. Jos kysymykset olisivat tekijänoikeudellisesti suojattuja, se rajoittaisi tutkimusten teettäjille kuuluvaa oikeutta valita tutkimuksen tekijä ja estäisi kilpailun ja markkinatutkimusalan kehittymisen.

Lopuksi B Oy toteaa, että sen markkinatutkijat käyttävät vastaavanlaisen lomakkeen tekemiseen korkeintaan yhden työpäivän.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojuille eli fyysiselle henkilölle. Tekijänoikeus voi syntyä myös useille henkilöille yhteisesti. Jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, heillä on tekijänoikeus yhteisesti. Tällaisesta yhteisteoksesta säädetään lain 6 §:ssä.

Teoksen on tekijänoikeussuojaa saadakseen oltava itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos. Tekijänoikeus ei suojaa teoksen perusideaa, aihetta tai motiivia vaan sitä ilmenemismuotoa, johon tekijä on teoksensa saattanut. Teoksen itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleisesti hyväksytyin säännön mukaan täyttyvän, ellei kukaan muu kuin tekijä, jos olisi työhön ryhtynyt, olisi tehnyt täysin samanlaista teosta. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita laatuvaatimuksia.

Tekijänoikeus jakaantuu taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin. Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijän yksinoikeus tietyin lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. Yhteisteoksesta määräävät tekijät yhteisesti, siten esimerkiksi kappaleiden valmistaminen edellyttää kaikkien tekijöiden suostumusta. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa toiselle, esimerkiksi juridiselle henkilölle. Yhteisteoksen taloudellisten oikeuksien luovutus edellyttää kaikkien tekijöiden suostumusta.

Tekijän moraalisiin oikeuksiin kuuluu tekijänoikeuslain 3 §:n mukaan oikeus tulla mainituksi teoksen tekijänä valmistettaessa teoksesta kappaleita tai saatettaessa teos yleisön saataviin. Lisäksi on kielletty teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla taikka teoksen levittäminen sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeuslaissa säädetään myös eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista. Lain 49 §:n mukaan ei luetteloa, taulukkoa, ohjelmaa tai muuta sellaista työtä, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, saa valmistajan suostumuksetta jäljentää ennen kuin 10 vuotta on kulunut luettelon julkaisemisesta. Valmistaja on yleensä se juridinen tai fyysinen henkilö, joka on taloudellisesti vastuussa luettelon kokoamisesta.

Lainvalmistelutöiden mukaan luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata erinäisiä tuotteita, joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa ja jotka olematta teoksia tekijänoikeudellisessa mielessä kuitenkin ovat niitä lähellä. Suojan edellytyksenä on, että työhön on erikoisella tavalla yhdistelty suuri määrä tietoja (komiteamietintö 1957:5, s. 33). Esimerkkeinä suojaa nauttivista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdistelty suuri määrä tietoja. Suojaa eivät saa yksinkertaisemmat työt kuten paikalliskataulut, taskukalentereissa olevat yhteenvedot erilaisista tilastoista tai muut vastaavat työt.

Lainvalmistelutöissä on katsottu luettelosuojan ulottaminen lomakkeisiin ja asiakirjakaavoihin epätarkoituksenmukaiseksi: "Kaavakkeen suhteen on huomattava, että on yhä yleisemmin ryhdytty pyrkimään varsinkin

lomakeaineiston standardisoimiseen. Jos yksityiset yritykset voisivat saada yksinoikeuden tiettyihin lomakkeisiin, ehkäisisi se huomattavasti mainittua tarkoituksenmukaista kehitystä. Mitä tulee muihin kaavakela-jeihin, kuten esim. sopimus-, testamentti-, liikekirje- ja muihin senlaatuisiin kaavoihin, niin ne ovat periaatteellisesti samanlaisen luomistyön tuotteita kuin kirjalliset teokset, minkä vuoksi niitä on arvosteltava tekijänoikeudellisten sääntöjen mukaan. Näistä syistä kaavake on jätetty pois pykälästä" (komiteanmietintö 1957:5, s. 33).

Luettelosuoja on puhdasta jäljentämissuojaa, eikä suojaa estä luettelossa olevien tietojen käyttämisestä sinänsä, kunhan tietoja ei jäljennetä. Myös luettelon osan, jossa on yhdistelty suuri määrä tietoja, jäljentäminen on kielletty ilman valmistajan suostumusta. Luettelosuojaa nauttiva työ voi saada myös tekijänoikeussuojaa, jos se on itsenäinen ja omaperäinen eli ylittää teoskynnyksen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A Oy:n kysymyslomake ei muodoltaan ole tekijänoikeuslain 1 §:n edellyttämällä tavalla itsenäinen ja omaperäinen. Kysymykset ovat muotoilultaan yksinkertaisia ja yleisesti kysymyslomakkeissa käytettyjä. Kysymysten yhdistämistä ja kokoonpanoa ei ole myöskään tehty omaperäisesti vaan kysymyslomake muistuttaa kokonaisuudessaan muodoltaan yleisesti käytettyjä kysymyslomakkeita. A Oy:n kysymyslomake ei siten saa tekijänoikeussuojaa eikä lomakkeen jäljentäminen edellytä tekijänoikeuslain 2 §:n mukaista tekijän tai tämän oikeudenhaltijan suostumusta.

Lain sanamuodon ja lainvalmistelutöiden perusteella on todettava, ettei kysymyslomake tai -kaavake sinänsä saa luettelosuojaa, vaan suojan edellytyksenä on, että lomakkeessa on yhdisteltynä suuri määrä tietoa. A Oy:n kysymyslomakkeen kysymysten laatiminen, eri vaihtoehtojen ja sanamuotojen valinta vaatii saadun selvityksen mukaan ammattitaitoa, jotta tutkimuksesta tulisi mahdollisimman luotettava ja pätevä.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo kuitenkin, että A Oy:n kysymyslomake ei ole sellainen työ, jossa olisi laissa tarkoitettulla tavalla yhdisteltynä suuri määrä tietoja. A Oy:n kysymyslomake ei siten saa suojaa tekijänoikeuslain 49 §:n nojalla eikä lomakkeen jäljentämiseen tarvita lomakkeen valmistajan suostumusta tekijänoikeuslain 49 §:n perusteella.

Edellä olevaan viitaten tekijänoikeusneuvosto toteaa, että B Oy:n lomake, joka on saadun selvityksen perusteella mitä ilmeisimmin valmistettu pääosin jäljentämällä A Oy:n lomake, ei loukkaa B Oy:n lomakkeen tekijän tai valmistajan oikeutta tekijänoikeuslain 2 §:n tai 49 §:n nojalla eikä siten johda tekijänoikeuslain mukaiseen korvausvastuuseen tai ole tekijänoikeuslain mukaan rangaistavaa.

Yhteenveto

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A Oy:n kysymyslomakkeen kysymykset ja erilaiset vaihtoehdot eivät ole muodoltaan itsenäisiä ja omaperäisiä eikä kysymyslomake kokonaisuudessaankaan ylitä teoskynnystä. Kysymyslomake ei siten saa tekijänoikeussuojaa tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo niin ikään, että A Oy:n kysymyslomake ei ole tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitettu työ, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoa, eikä lomakkeen jäljentäminen vaadi sen valmistajan suostumusta.

Koska A Oy:n kysymyslomake ei saa oikeussuojaa tekijänoikeuslain mukaan, lomakkeen jäljentäminen ilman tekijän tai valmistajan suostumusta ei johda tekijänoikeuslain mukaiseen korvausvastuuseen tai ole rangaistavaa tekijänoikeuslain mukaan.

Tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan kuuluu antaa lausuntoja ainoastaan tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa siihen, loukkaako A Oy:n lomakkeen jäljentäminen A Oy:n oikeutta mahdollisesti jonkin muun lain tai sopimuksen perusteella.